

Сергій Милинський — зоолог, музеолог, таксидерміст

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Serhii Mylynskyi, a zoologist, museologist, and taxidermist. — An essay about a researcher who devoted his entire professional life, from the beginning of his work after the end of the Second World War until his death (1946–1979), to the development of the Museum of Nature at the Black Sea Nature Reserve (MN-BSNR). The researcher was a first-class taxidermist and had experience of collaboration with M. Zaslavsky (St. Petersburg) and zoologists from the Zoological Museum of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (Kyiv). The exhibition of MN-BSNR included 20 mounted mammals made by the master and scientific collections; 30 specimens (skulls) collected and dissected by him, mostly representatives of the family Canidae, are housed in NMNH, NAS of Ukraine.

Біографічні деталі

Милинський (Мілінський) Сергій Юрійович народився 9 вересня 1916 р. у м. Олешки, батько — приймальник на млині, мати — домогосподарка. У 1924–1933 рр. навчався в семирічці в Голій Пристані, після якої пройшов курси лаборантів при Одеській обласній конторі «Заготзерно». Працював у Голопристанському «Заготзерні», спочатку лаборантом, а у 1933–1937 рр. — завідувачем лабораторії. У 1937–1939 рр. був у війську. З листопада 1939 до травня 1940 р. працював на торфорозробках. У липні 1941 р. мобілізований, воював на Південноукраїнському, Кримському і Сталінградському фронтах.

З осені 1944 р. служив у мінометному полку II Українського фронту; демобілізований з війська лише у травні 1946 р. З липня 1946 р. працював у Чорноморському заповіднику лаборантом-таксидермістом, в Голій Пристані. Був одружений на дочці егеря заповідника Кадецького, Марії, яка також працювала в ЧЗ. Протягом 33 років (до смерті) працював з експозицією і фондами ЧЗЗ. Помер (рак легень) у лютому 1979 р.

Рис. 1. Сергій Юрійович Милинський. Фото з «Нарисів історії Чорноморського заповідника» [Черняков 2007].

Ключові доробки в галузі теріології

Зробив великий внесок у створення Музею природи Чорноморського заповідника та поповнення наукових фондів. Оскільки за роки ІСВ музейна колекція була фактично втрачена, розбудову музею розпочато 1947 р. фактично з чистого аркуша, і цьому присвятив 33 роки свого життя (1947–1979) С. Милинський: ним виготовлена переважна частина експонатів. Чимало матеріалів передавав він і до інших установ, зокрема й Зоологічного музею АН, що діяв в той час у складі Інституту зоології АН УРСР.

Зоологічна колекція є основою експозиції Музею природи ЧБЗ і на початок російсько-української війни (2014) вона включала понад 400 експонатів хребтних тварин, у т.ч. 20 видів ссавців (Бахтіарова 2014). На початках його діяльності експозиція розмішувалася в 4-х кімнатах колишньої садиби священника на площі 86 м², експонати були у шафах-вітринах та діорамах. У 1951 р. до експозиції було передано кілька біогруп птахів, створених відомим таксидермістом М. Заславським, який також консулював С. Милинського і ділився з ним досвідом виготовлення опудал, скелетів тварин, музейних препаратів [Бахтіарова 2014]. Завдяки цьому Музей заповідника набув власних унікальних рис, і багато хто добре пам'ятає скляні кулі та куби (рис. 2), в яких монтувалися опудала — це було й естетично, і забезпечувало експонати від пошкоджень комахами або й відвідувачами¹.

У зоологічній колекції Національного науково-природничого музею (ННПМ) є 30 зразків, етикетованих С. Милинським, всі з ЧБЗ та околиць, з крайніми датами 13.03.1959 та 04.03.1970 (за: [Шевченко 2007] та електронною базою даних ННПМ). Більшість із цих колекційних зразків — представники родини псових (25 з 30), 4 — Mustelidae, 1 — Leporidae.

Рис. 2. фото звідси: Музей Чорноморського біосферного заповідника, Гола Пристань. Фото з вебсайту Find-Way (<https://shorturl.at/nwCN4>). За цим сайтом, «координати: 46.5372683, 32.5391114; тип місця: музей; вхід: платний; парковка: не облаштована. цікавість: загальна». У червні 2023 р. Музей природи ЧБЗ був знищений катастрофічним підтопленням Голої Пристані унаслідок підриву греблі Каховської ГЕС.

¹ З 1978 року і дотепер музейною експозицією заповідника опікувався С. Уманець, який виготовив значну кількість експонатів, і за участі якого у 1983 р. побудовано й облаштовано нове приміщення Музею природи площею понад 194 м² [Бахтіарова 2014].

За видами ссавців матеріал в ННПМ розподіляється так: *Vulpes vulpes* — 12 (о. Орлов, о. Довгий, о. Тендра, Соленоозерна ділянка ЧЗ, 1959–1960 рр.), *Canis lupus* — 2 (ЧЗ без дет., 1960 р.), *Nyctereutes procyonoides* — 11 (ЧЗ без дет., 1961–1967 рр.), *Mustela eversmanni* — 4 (всі тільки Потіївка, 1960 та 04.03.1970), *Lepus europaeus* — 1 зразок (Потіївка, 02.02.1962).

Інші дослідження, чесноти, відзнаки

Чорноморський заповідник – не тільки науково-дослідна установа, але й центр екологічної просвіти в регіоні. Тому Музей Природи, що знаходиться на його центральній садибі в Голій Пристані — центр уваги освітян, просвітян, туристів, рекреантів. Власне, тому все, що робив Сергій Юрійович, було принципово важливим для поширення природничих знань.

Як учасник радянсько-японської війни на Халхін-Голі (11 травня — 16 вересня 1939 р.) та радянсько-німецької війни (див. вище), мав відзнаки, зокрема 1945 р. нагороджений медаллю «За відвагу».

Стислий нарис про дослідника є в огляді історії ЧБЗ [Черняков 2007], згадки про нього є і в описах історії Музею природи ЧБЗ [Бахтіарова 2014]. Матеріал про дослідника опубліковано з нагоди 100-річчя від дня його народження в «Голопристанському віснику» [Людоговська 2016].

Подяки. Щиро дякую Є. Роману і Ю. Москаленку за сприяння у пошуку матеріалів.

Література

- Бахтіарова, Л. 2014. Природнича музейна експозиція Чорноморського біосферного заповідника. *Зоологічні колекції та музеї: збірник наукових праць*. ННПМ НАН України, Київ, 105–106. URL
- Людоговська, К. 2016. Творив історію природи рідного краю : [до 100-річчя від дня народження майстра-таксидерміста С. Ю. Милинського]. *Голопристанський вісник*, № 36 (8 вересня): 3.
- Черняков, Д. А. 2007. *Очерк истории Черноморского заповедника*. ОАО "ХГТ", Херсон, 1–64. ISBN 978-966-8502-76-7
- Шевченко, Л. С. 2007. *Млекопитающие. Выпуск 3. Хищные Carnivora. Зайцеобразные Lagomorpha (дополнение)*. ННПМ НАН Украины. Киев, 1–80. (Серия: Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины). URL

Резюме

ЗАГОРОДНЮК, І. Милинський Сергій Юрійович — зоолог, музеолог, таксидерміст. — Нарис про дослідника, який все своє професійне життя, від початку роботи після закінчення II світової війни і до смерті (1946–1979) присвятив розбудові Музею природи при Чорноморському природному заповіднику (МПЧЗ). Дослідник був першокласним художником-таксидермістом, мав досвід співпраці з М. Заславським (Санкт-Петербург) та колегами зі Зоологічного музею АН УРСР (Київ). В експозиції МПЧЗ було 20 опудал ссавців, виготовлених майстром, та фондові колекції; в ННПМ НАНУ зберігається 30 зразків (черепи, зібраних і препарованих ним, переважно представники родини Canidae).